

เตือน เกษตรกร ผู้ปลูกข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ระวัง **“หนู”** สัตว์ศัตรูพืช

ระบาดในพื้นที่การเกษตร

การป้องกันและกำจัด

ให้ใช้เหยื่อพิษสำเร็จรูป (ก้อนซีฟิ่ง) ได้แก่ โฟลคูมาเฟน 0.005%, ไบรมาติโคลไฮน 0.005%, ไบรดีฟาคุม 0.005%, ไดฟีไทอาไลน 0.0025% ประมาณ 20 ก้อนต่อไร่ หรือ คุมาเตตระลิล 0.0375%

การใช้สารเคมี กรณีระบาด รุนแรง

ประมาณ 40 ก้อนต่อไร่ โดยวางเหยื่อพิษในภาชนะ แล้ววางบนทางเดินของหนู หรือใส่ในรูหนู หรือแหล่งที่หนูระบาด จำนวน 2 ครั้งต่อเดือน (ห่างกัน 15 วัน) หากประชากรหนูลดลงแล้ววางเหยื่อพิษ จำนวน 1 ครั้งต่อเดือน (เดือนละครั้ง)

สำหรับสารกำจัดหนู **“ซิงค์ฟอสไฟด์ 80% ชนิดผง”** **ไม่ควรใช้เกิน 1 ครั้งต่อฤดูปลูก** เพราะจะทำให้หนูขยายต่อเหยื่อพิษได้ง่าย

*ควรวางเหยื่อพิษรอบ ๆ แปลง เพื่อป้องกันหนูเข้าแปลง และ ห้าม!!! บริโภคหนูบริเวณที่มีการใช้เหยื่อพิษ

หนูครึ่ง

หนูนา

หนูพุก

การใช้วิธีกล

สามารถทำได้เอง ปลอดภัย และประหยัดค่าใช้จ่าย ได้แก่ การดัก การขุดและจับหนู การล้อมตีหนู

การเขตกรรม

การปรับสภาพแวดล้อม บริเวณแปลงไม่ให้เป็นแหล่งอาศัยของหนู

การใช้ชีววิธี

กำจัดหนูโดยอาศัยสัตว์ศัตรูธรรมชาติ และใช้ปรสิตทำให้หนูป่วยเป็นโรคและตาย ได้แก่ นกแสก งู พังพอน เหยี่ยว การใช้เหยื่อโปรโตซัวกำจัดหนู

การทำรั้วกัน หรือการล้อมรั้ว ร่วมกับลอบดักหนูหรือกรงดักหนู

เหมาะสำหรับพื้นที่ปลูกพืชที่เป็นแปลงขนาดใหญ่ แปลงที่ทำการล้อมรั้วและติดตั้งลอบดักหนู ควรมียางกว้างประมาณ 20-50 เมตร ยาวประมาณ 20-50 เมตร มีประสิทธิภาพป้องกันได้ดีในรัศมี 200 เมตร จากแปลงที่ทำการล้อมรั้ว

ข้อมูล : คำแนะนำ การป้องกันกำจัดแมลง-สัตว์ศัตรูพืชอย่างปลอดภัย...จากงานวิจัย ปี 2566 กรมวิชาการเกษตร

จัดทำโดย : กลุ่มส่งเสริมการควบคุมศัตรูพืชโดยชีววิธี กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย

กรมส่งเสริมการเกษตร

ที่มาภาพ : การจำแนกชนิดของสัตว์ศัตรูข้าว (อุรุษยาน์ ขวัญเรือน)

หนูท้องขาว

หนูหริ่ง

หนูท้องขาว (*Rattus spp.*)

- มีขนาดกลาง
- พบทั่วไปตามบ้านและไร่นา
- สืบพันธุ์เร็วต้องมีทั้งสีเทา สีครีมขาวและสีครีม
- สืบพันธุ์หลังมีสีน้ำตาลเข้มเกือบดำ หรือสีน้ำตาลแดง บางชนิดมีสีเหลืองปนอยู่ด้วย

ตัวร้ายทำลายพืชไร่

วงจรชีวิต

อายุไข 1 - 2 ปี

เพศผู้

แรกเกิด - เจริญพันธุ์
อายุ 70 - 90 วัน

ระยะตั้งท้อง
21 - 23 วัน

จำนวนลูกต่อคลอด
1 - 9 ตัว

จำนวนคลอดต่อปี
2 - 6 คลอด

เพศเมีย

แรกเกิด - เจริญพันธุ์
อายุ 60 - 90 วัน

หนูหริ่ง (*Mus spp.*)

- มีขนาดเล็กที่สุด
- น้ำหนักตัวเต็มวัยประมาณ 8-20 กรัม
- ขนลำตัวด้านหลังสีเทา ด้านท้องสีขาว หางมี 2 สี
- ขุดรูอาศัยตามคันนา หรือในแปลงปลูกพืชที่แห้ง และมีหญ้ารก ในหน้าแล้งจะอาศัยอยู่ตามรอยแตก ร่องของดิน

เพศผู้

เพศเมีย
แรกเกิด - เจริญพันธุ์
อายุ 60 - 70 วัน

ระยะตั้งท้อง
20 - 23 วัน

จำนวนลูกต่อคลอด
3 - 7 ตัว

จำนวนคลอดต่อปี
3 - 8 คลอด

การป้องกันและกำจัด

การใช้วิธีกล : การดัก การขุดรูหนู การล้อมตีหนู

การเขตกรรม: ปรับลดขนาดคันนาให้เล็ก เพื่อลดพื้นที่อยู่อาศัยและที่ผสมพันธุ์ ให้มีขนาดเล็กกว่า 30 ซม. และการกำจัดวัชพืช หรือกองวัสดุเหลือใช้ตามบริเวณคันนาอยู่เสมอ

การใช้ชีววิธี : ใช้สัตว์ศัตรูธรรมชาติ เช่น นกแสก งู พังพอน เหยี่ยว ช่วยกำจัดหนู การใช้เหยื่อโปรโตซัวกำจัดหนู

การทำรื้อกัน หรือการล้อมรื้อร่วมกับลอบดักหนูหรือกรงดักหนู

การใช้สารกำจัดหนู

1) ประเภทออกฤทธิ์เร็ว ได้แก่

- **ซิงค์ฟอสไฟด์ :** สาร 1 กก. ผสมกับเมล็ดพืช (เช่น ปลายข้าว ข้าวกล้อง ข้าวโพดป่น) 100 กก. เป็นเหยื่อพิษ โดยวางเหยื่อพิษเป็นจุด จุดละ 1 ซ่อนชา แต่ละจุดห่างกันประมาณ 5- 10 เมตร

2) ประเภทออกฤทธิ์ช้า ได้แก่

- **โบรมาดิโอไลน :** เป็นเหยื่อพิษสำเร็จรูปชนิดก้อนซีฟิ่ง อัตราการใช้ 300 กรัม หรือประมาณ 60 ก้อนต่อไร่
- **ฟลคูมาเฟน, โบรโดฟาคุม, ไดฟิทีอาไลน :** เป็นเหยื่อพิษสำเร็จรูปชนิดก้อนซีฟิ่ง อัตราการใช้ 100 กรัม หรือประมาณ 20 ก้อนต่อไร่
- **คูมาเทรราลิล :** เป็นเหยื่อพิษสำเร็จรูปชนิดก้อนซีฟิ่ง อัตราการใช้ 400 กรัม หรือประมาณ 40 ก้อนต่อไร่

หมายเหตุ : การใช้สารเคมีประเภทออกฤทธิ์เร็ว ถ้าใช้มากกว่า 1 ครั้ง 1 ต่อฤดูปลูก หนูจะเกิดการเบียดขาดต่อเหยื่อพิษ และจะไม่มากินเหยื่อพิษชนิดนี้อีก จึงควรเปลี่ยนมาใช้สารเคมีกำจัดหนูชนิดออกฤทธิ์ช้าได้

การป้องกันและกำจัดหนู จะสำเร็จขึ้นอยู่กับ

1. ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ อย่างถูกต้อง
2. การปฏิบัติต้องทำพร้อม ๆ กัน และพร้อมเพรียง
3. การกำจัดหนูต้องทำอย่างต่อเนื่อง ไม่เช่นนั้นประชากรหนูจะเพิ่ม
4. การกำจัดหนูต้องทำในเนื้อที่กว้างไม่น้อยกว่า 500 ไร่

แหล่งอาศัย

ลักษณะการทำลาย

เผยแพร่โดย : สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านอารักขาพืช จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มอารักขาพืช สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงราย

ที่มา: 1. กลุ่มงานสัตววิทยาการเกษตร กรมวิชาการเกษตร
 2. การป้องกันกำจัดแมลงและศัตรูพืชปี 2551, กรมวิชาการเกษตร
 3. งานวิจัยเรื่องใหญ่ในประเทศไทย, ประจวบ สุทธิ (กรมวิชาการเกษตร)
 4. <https://www.cheminpestcontrol.com/products/product-40>
 ภาพ: กัสดาว เกตุบุตร และสำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงราย

กรมการข้าว

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

การป้องกันและกำจัดหนูศัตรูข้าว

หนูศัตรูข้าวที่พบในประเทศไทย มี 3 สกุล 8 ชนิด ได้แก่ หนูพุกใหญ่ หนูพุกเล็ก หนูนาใหญ่ หนูนาเล็ก หนูท้องขาวบ้าน หนูหริ่งนาหางยาว หนูหริ่งนาหางสั้น และหนูหริ่งใหญ่

ลักษณะการทำลาย

หนูทำให้ข้าวเสียหายตั้งแต่เริ่มปลูก โดยกัดกินเมล็ดข้าวที่งอก เมื่อข้าวเริ่มงอกถึงระยะแตกกอ หนูจะกัดต้นข้าวโดยอาจจะไม่กินข้าวที่กักนั้นทั้งหมด รอยกัดจะเป็นลักษณะเฉียงทำมุมประมาณ 45 องศา หรืออาจพบรอยกัดและลักษณะรอยถากด้านข้างลำต้น ซึ่งไม่ได้กัดให้ต้นข้าวขาด แต่ทำให้ต้นข้าวแสดงอาการใบเหลืองและเหี่ยว เมื่อข้าวออกรวง หนูจะกัดลำต้นหรือคอรวงให้ขาด แล้วแกะเมล็ดออกจากรวงกิน นอกจากนี้ยังเก็บสะสมรวงข้าวไว้ในรัง เพื่อเป็นอาหารหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว

การป้องกันและกำจัดหนูศัตรูข้าว

1. การใช้วิธีกล

- ❑ การดัก โดยใช้กับดักชนิดต่างๆ วางบริเวณทางเดินของหนู
- ❑ การขุดหนู เหมาะสำหรับพื้นที่ปลูกข้าวที่มีแรงงานและเวลามากพอ นิยมดำเนินการในช่วงฤดูแล้งหรือหลังการปลูกข้าว
- ❑ การล้อมตีหนู ควรดำเนินการในช่วงหลังจากเก็บเกี่ยวข้าว

3. การล้อมรั้วร่วมกับลอบดักหนู (trap-barrier system = TBS)

รั้วควรมีความสูงจากพื้นดินอย่างน้อย 100 เซนติเมตร และฝังลึกลงไปในพื้นดินอย่างน้อย 15 เซนติเมตร กลบพื้นข้างแนวรั้วให้แน่นสม่ำเสมอ ลอบดักหนูที่ใช้มีลักษณะคล้ายลอบดักปลา แต่ทำจากวัสดุที่ทนต่อการกัดแทะของหนูได้ และหนูไม่สามารถหนีออกไปได้ มีทางเข้าด้านหน้า

2. การเขตกรรม

- ❑ การปรับสภาพแวดล้อมบริเวณแปลงนาไม่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัยของหนู เช่น ปรับลดขนาดของคันนาให้เล็กกว่า 30 เซนติเมตร เพื่อลดที่อยู่อาศัยและที่ผสมพันธุ์ และกำจัดวัชพืชหรือกองวัสดุเหลือใช้ตามบริเวณคันนาอยู่เสมอ

4. การใช้ชีววิธี

- ❑ การใช้สัตว์ศัตรูธรรมชาติ เช่น นกแสก งู พังพอน เหยี่ยว ช่วยกำจัดหนู ควรใช้ทางมะพร้าวหรือกิ่งไม้ปักไว้ในแปลงนา เพื่อเป็นคอนสำหรับนกผู้ล่า
- ❑ การใช้เชื้อโปรโตซัวกำจัดหนู เป็นสารชีวอินทรีย์กำจัดหนู โดยใช้โปรลิดโปรโตซัว *Sarcocystis singaporensis* ที่พบเฉพาะในหนูและงูเหลือม ลักษณะเหยื่อ เป็นเหยื่อแบนนุ่ม ขนาด 1.2 กรัม มีเชื้อโปรโตซัว 200,000 สปอร์โรสต่อก้อน แล้วห่อด้วยกระดาษแก้วขุ่น วิธีใช้ วางในรูหรือทางเดินหนู ควรใช้ภาชนะสำหรับใส่เหยื่อ วางจุดละ 2 ก้อน ห่างกัน 10 เมตร 25 ก้อนต่อไร่ ใช้ได้เฉพาะหนูในสกุลหนูพุก และหนูท้องขาว เท่านั้น

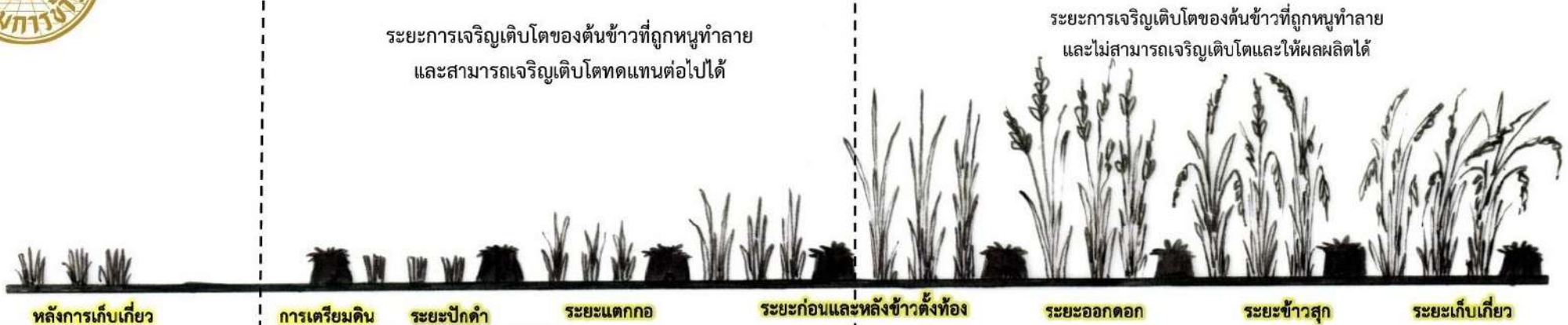
5. การใช้สารเคมี

ประเภทของสารกำจัดหนู	สารกำจัดหนู				วิธีการใช้	หมายเหตุ
	ชื่อสามัญ	% สารออกฤทธิ์และสูตร	ระดับความเป็นพิษ-WHO (LD ₅₀)	อัตรการการใช้		
ประเภทออกฤทธิ์เร็ว	ซิงค์ฟอสไฟด์ (zinc phosphide)	80% powder	ร้ายแรง (45)	สาร 1 กก. ผสมกับเมล็ดพืช (เช่น ปลายข้าว ข้าวกล้อง ข้าวโพดป่น) 100 กก. เป็นเหยื่อพิษ	ก่อนปลูกข้าว วางเหยื่อพิษตามคันนาหรือตามแหล่งที่หนูอาศัยรอบ ๆ แปลงนาเป็นจุดจุดละประมาณ 1 ซ้อนชา (ใช้แถบพลาสติก) แต่ละจุดห่างกันประมาณ 5-10 เมตร * ควรใช้ภาชนะสำหรับใส่เหยื่อ	- ไม่ควรใช้สารกำจัดหนูประเภทนี้เกิน 1 ครั้งต่อฤดูปลูก เพราะทำให้หนูเขตขาดต่อเหยื่อพิษได้ง่าย - สารกำจัดหนูดังกล่าวมีจำหน่ายเป็นเหยื่อพิษสำเร็จรูปบรรจุซอง (sachet) ของละประมาณ 10 กรัม
ประเภทออกฤทธิ์ช้า	ฟลอคูมาเฟน (flocoumafen)	0.005% Wax block bait	ร้ายแรงยิ่ง (0.25)	100 กรัม หรือประมาณ 20 ก้อน/ไร่	วางเหยื่อพิษบนทางเดินของหนูตามคันนาหรือใส่ลงในรูหนูโดยตรง หรือวางตามแหล่งที่มิหนูรบกวน	เป็นเหยื่อพิษสำเร็จรูปชนิดก้อนขี้ผึ้ง (wax block) ก้อนละประมาณ 5 กรัม
	โบรมาดีโอน (bromadiolone)	0.005% Wax block bait	ร้ายแรงยิ่ง (1.12)	100 กรัม หรือประมาณ 20 ก้อน/ไร่	* ควรใช้เหยื่อพิษกำจัดหนู 2-3 ครั้ง ครั้งที่ 1 ใช้เมื่อข้าว เริ่มปลูก ครั้งที่ 2 และ ครั้งที่ 3 ใช้หลังจากวางเหยื่อพิษครั้งแรกไปแล้ว 30 และ 60 วัน ตามลำดับ	ห้าม! บริเวณคันนาบริเวณที่ใช้สารกำจัดหนูประเภทนี้
	โบรดิฟาคูม (brodifacoum)	0.005% Wax block bait	ร้ายแรงยิ่ง (0.26)	100 กรัม หรือประมาณ 20 ก้อน/ไร่	* ควรวางเหยื่อพิษในแนวป้องกันรอบ ๆ แปลงเพื่อป้องกันหนูเคลื่อนย้ายมาในแปลง	
	ดิฟิทิอาลอน (difethialone)	0.0025% BB	ร้ายแรงยิ่ง (0.56)	100 กรัม หรือประมาณ 20 ก้อน/ไร่	* ควรใช้ภาชนะสำหรับใส่เหยื่อ	
	คูมาเททราทิล (coumatetralyl)	0.0375% Bait	ร้ายแรง (16.5)	400 กรัม หรือประมาณ 40 ก้อน/ไร่		เป็นเหยื่อพิษสำเร็จรูปชนิดก้อนขี้ผึ้ง ก้อนละ 10 กรัม

ที่มาข้อมูล : เอกสารวิชาการ คำนวณการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชอย่างปลอดภัย จากวารวิจัย ปี 2564 (สุภรดา และคณะ, 2564)

แนวทางการจัดการหนูในนาข้าวอย่างเป็นระบบ

ภาพแสดงระยะต่างๆของการปลูกข้าว กับระยะเวลาที่เหมาะสมในการวางแผนป้องกันและกำจัดหนูในนาข้าว

การลดจำนวนหนูที่มีมาก

- วางกับดัก/ กรงดัก/ ขุดรูหนู/ ล้อมตี หลังเกี่ยวข้าว
  - ใช้สารกำจัดหนูชนิดออกฤทธิ์เร็ว คือ ซิงค์ฟอสไฟด์ หรือ ยาดำ
  - * ใช้ก่อนปลูกข้าวหรือระหว่างการเตรียมดิน (ใช้เพียง 1 ครั้งต่อฤดูปลูก)
- ใช้ผสมกับเหยื่อ ในอัตราส่วน
ยาดำ : เหยื่อ = 1 : 100 ส่วนโดยน้ำหนัก

การควบคุมจำนวนหนูให้อยู่ในระดับต่ำ

- ทำรั้วกัน หรือล้อมรั้วร่วมกับการใช้ลอบหรือกรงดัก
- ใช้เหยื่อโปรโตชีวกำจัดหนู วางจุดละ 2 ก้อน ห่างกัน 10-20 เมตร จำนวน 20-25 ก้อนต่อไร่
- วางกับดัก/ กรงดัก/ ขุดรูหนู
- ใช้สารกำจัดหนูชนิดออกฤทธิ์ช้า เช่น โพลคูมาเฟน (สะตอม 0.005%) คูมาเทรทราลิล (ราคูมิน 0.0375%) ไดเฟโทอะโลน (บาราดี 0.005%) หรือ วอร์ฟาริน (อาท 0.05%) เป็นต้น
- * ใช้เดือนละ 1 ครั้ง ติดต่อกัน 3 เดือน ห่างจากการใช้ยาดำ 2 สัปดาห์ วางจุดละ 1 ก้อนห่างกัน 10 เมตร ให้ทั่วแปลง

*** การป้องกันกำจัดหนูจะประสบความสำเร็จ หากเกษตรกรร่วมมือกันและกระทำอย่างต่อเนื่อง